

دو فصلنامه علمی تخصصی پژوهش در آموزش ابتدایی

سال دوم، شماره ۳، بهار و تابستان ۱۳۹۹. صفحات: ۲۵-۳۵.

بررسی رابطه ذهنیت فلسفی و مدیریت دانش در مدیران و معلمان دوره ابتدایی

حمید جعفریان یسار^{۱*}، فرزانه جعفریان یسار^۲

*^۱. استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

Email: H.Jafarian@fu.ac.ir

^۲. کارشناس آموزش ابتدایی و آموزگار آموزش و پرورش ناحیه ۲ قم

چکیده

اطلاعات مقاله

یکی از کارکردهای اصلی ذهنیت فلسفی در زمینه یادگیری، نحوه مدیریت ذهنی افراد، در مدیریت دانش است. به عبارت دیگر، افرادی که دارای ذهنیت فلسفی هستند، قادرند نحوه یادگیری و تولید دانش را در خود مدیریت کنند. هدف این مطالعه، تبیین تأثیر ذهنیت فلسفی بر مدیریت دانش مدیران آموزشی و معلمان دوره ابتدایی است. جامعه آماری شامل همه مدیران و معلمان دوره ابتدایی شهر قم است. این مطالعه به روش همبستگی و با نمونه آماری ۴۷۸ نفر از مدیران و معلمان با اجرای پرسشنامه ذهنیت فلسفی و مدیریت دانش انجام شده است. ذهنیت فلسفی مدیران و معلمان، رابطه معناداری با مؤلفه‌های مدیریت دانش، خلق دانش، تسهیم دانش، به کارگیری دانش و ذخیره‌سازی دانش نشان داد، ذهنیت فلسفی تبیین کننده مناسبی برای مدیریت دانش و مؤلفه‌های آن است. معلمان و مدیران دارای ذهنیت فلسفی، در حوزه مدیریت دانش و خصوصاً در مؤلفه خلق دانش، عملکرد معناداری را از خود نشان دادند. بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که ذهنیت فلسفی، تبیین کننده مناسب و معناداری برای خلق دانش مدیران و معلمان خواهد بود.

دریافت: ۱۱ آذر ماه ۱۳۹۸

پذیرش: ۲۵ خردادماه ۱۳۹۹

واژگان کلیدی:

ذهنیت فلسفی، مدیریت دانش، مدیران آموزشی، معلمان ابتدایی.

Journal of Research in Elementary Education

Volume ۲, Issue ۳, Spring and Summer ۲۰۲۰. Pages: ۲۵-۳۵.

Correlation of Philosophical Mindedness and Knowledge Management in Principals and Teachers of Primary Schools

Hamid JafarianYasar^{۱*}, Farzaneh JafarianYasar^۲

^۱: Assistant Professor of Farhangian University, Tehran, Iran (Corresponding Author)

^۲: Teacher in Qom Department of Education

ARTICLE INFORMATION

Received: ۲ December ۲۰۱۹

Accepted: ۱۴ June ۲۰۲۰

Keywords:

Philosophical Mindedness, Knowledge Management, Educational Managers, Primary Teachers.

ABSTRACT

One of the main functions of the philosophical mindedness in learning is the mental management mode of individuals in knowledge management. In other words, people who have a philosophical mindedness are capable of managing their learning and knowledge production in themselves. The goal of this research is to clarify the impact of philosophical mindedness on the Knowledge management of principals and teachers of primary schools. all principals and teachers of Qom include the statistical population of this study. It was performed based on correlation method, 478 subjects of school principals and teachers as sample statistics have responded the philosophical mindedness and knowledge management questionnaires. there was a significant correlation between the philosophical mindedness of principals and teachers regarding the factors of Knowledge management (knowledge creation, Knowledge ratio, knowledge application and storage). The philosophical mindedness is a suitable explanation for Knowledge management and its elements. teachers and principals who have a philosophical mindedness showed a significant performance especially in the area of knowledge management and creation. Therefore, it is concluded that philosophical mindedness will be an appropriate and meaningful explanation for knowledge creation of the teachers and principals.

مقدمه

بر اساس مطالعات انجام شده در موضوع ذهنیت فلسفی مدیران و معلمان (Smith and et al, ۱۹۹۴)، (Smith, ۱۹۹۸)، (Smith, ۲۰۰۳) که پیشگام همه آنها، آثار اسمیت (Smith, ۱۹۶۵) است (۲۰۱۴ و ۲۰۱۵، Jafarian Yasar and et al)؛ افرادی که دارای ذهنیت فلسفی بالایی هستند، خصوصیات از خود نشان می‌دهند که می‌توان آنها را در سه بعد جامعیت، تعمق و انعطاف‌پذیری گروه‌بندی کرد. این افراد همواره در جامعیت بخشیدن به اندیشه‌هایشان تلاش می‌کنند، مسائل را در ارتباط با زمینه‌ای وسیع و مرتبط با هدف‌های دراز مدت می‌بینند، امور بدیهی را مورد سؤال قرار داده و به شانس خود برای حرکت به ماورای تعصبات جاهلانه، جانبداری‌های شخصی و تصورات کلیشه‌ای می‌افزایند. همچنین از انعطاف‌پذیری که با نواندیشی، دگربینی و خلاقیت همراه است، برخوردار بوده و مسائل را از شقوق و جنبه‌های متعدد بررسی می‌کنند. بنابراین برخوردار از ذهنیت فلسفی می‌تواند تمام ویژگی‌های شخصیتی و رفتاری افراد را تحت تأثیر قرار دهد (Dewey, ۱۹۴۷)، (Dewey, ۱۹۴۸) و (Alaqa Band, ۲۰۱۱). داشتن بینش، بصیرت و ارزش، اگرچه در سایر سازمان‌ها و مدیریت‌ها کاربرد دارد، ولی در سازمان‌های آموزشی، کاربرد بیشتری دارد.

اولین بار، فیلیپ جی. اسمیت، به منظور بررسی تأثیر ذهنیت فلسفی بر روابط انسانی مطلوب، میزان خلاقیت مدیران و روحیه کارکنان، مدارس ویرجینیا را مورد پژوهش قرار داد. نمونه آماری وی از مدیران ۴۶ مدرسه ایالت انتخاب شدند. نتایج این پژوهش نشان داد که بین ذهنیت فلسفی مدیران با روابط انسانی مطلوب (Olson, ۱۹۸۹) و میزان خلاقیت مدیران و نیز با روحیه کارکنان رابطه مستقیم دارد. در این پژوهش بین ویژگی‌هایی مانند سن، سنوات خدمت و تحصیلات مدیران با ذهنیت فلسفی آنها تفاوت معناداری دیده نشد، اما تفاوت معناداری در باب خلاقیت بر اساس متغیر جنس دیده شد (Smith, ۱۹۶۵). اسمیت در مطالعات نظری خود؛ جامعیت^۱، تعمق^۲ و قابلیت انعطاف^۳ (Shariatmadari, ۲۰۰۸)، را در انتظام تفکر، تعریف کرده و تأثیر آن را در ایجاد رغبت برای کار و کوشش و ایجاد جوّ مشحون از آسایش خیال، دوستی و محبت، نوآوری و خلاقیت و روابط انسانی مطلوب (Jafarian yasar, ۲۰۱۳) و بالاخره بهبود رفتار مدیران، روحیه کارکنان و تشکیلات و ترتیبات سازمانی نشان داده است (Farmahini Farahani, ۲۰۰۸) و همچنین امر به تفکر را همراه نحوه اجرای تفکر در اعمال روزانه مدیران توصیه می‌کند (Behrangi, ۱۹۹۹). در واقع اسمیت به نوعی مدیریت دانش برای افرادی که دارای ذهنیت فلسفی هستند قائل شده است. فرد دارای ذهن فلسفی، خصوصیات علاوه بر سه بعد جامعیت، تعمق و انعطاف‌پذیری (Shariatmadari, ۲۰۰۱) از خود نشان می‌دهد که می‌توان ادعا کرد، دارای توانایی مدیریت دانش نیز خواهد بود. فرد دارای ذهنیت فلسفی، خلاق، نواندیش، دگربین، دارای جنبه‌های مختلف تفکر است (Azarfar, ۲۰۰۱) و (Farmahini Farahani, ۲۰۰۴). بر اساس چنین ویژگی‌هایی، این مقاله پژوهشی مدعی است، فرد دارای ذهنیت فلسفی، دارای توانایی مدیریت دانش نیز می‌باشد.

توانایی ذهنی و میزان ذهنیت فلسفی مدیران آموزشی و معلمان، از عوامل تأثیرگذار بر بهبود کیفیت نظام آموزشی است، زیرا این دو عامل، مدیران و معلمان را قادر می‌سازد: ۱- در برخورد با مسائل و مشکلات سازمان از خودمحوری، یک‌جانبه‌نگری و جمود فکری مصون بمانند و قادر به شناخت صحیح و اصولی سازمان باشند ۲- با ارائه راهکارهای تازه و جدید، بتوانند بر مسائل آموزشی سنت‌گرای غلط و تندروی جدید، فائق آیند و جهت آموزش را در مسیر صحیح خود هدایت نمایند (Dewey, ۱۹۴۷). کشف تأثیر ذهنیت فلسفی، بر توان‌مندی مدیران و معلمان از سه نقطه نظر حائز اهمیت است: الف) آگاه‌سازی مدیران و معلمان

۱. Comprehensiveness

۲. Penetration

۳. Flexibility

مدارس از جایگاه ذهنیت فلسفی در حل مسائل مدرسه. ب) ارائه داده‌های لازم و معتبر جهت تصمیم‌گیری و ایجاد یک معیار علمی برای مدیران، معلمان، دانش‌آموزان و همه دست‌اندرکاران مدرسه در نگاه صحیح به اداره شایسته مدرسه. ج) ارائه پیشنهادهای کاربردی و عملی در باب چگونگی تقویت ذهنیت فلسفی در همه کارکنان مدارس. علاوه بر جنبه‌های مذکور، مؤلفه مدیریت دانش، از نگاه این مقاله اهمیتی جدی در پژوهش دارد. در سال‌های اخیر مدیریت دانش به یک موضوع مهم و حیاتی تبدیل شده است (Hoseinqolizadeh, ۲۰۰۴). سازمان‌های آموزشی و غیرآموزشی هر دو بر این باورند که سازمان‌ها با قدرت دانش می‌توانند برتری‌های بلند مدت خود را در عرصه‌های رقابتی حفظ کنند. دانشمندان در تحقیقات خود دریافته‌اند که مدیریت دانش خلاف مدیریت‌های دیگر زودگذر نیست، بلکه اثرات ماندگاری دارد. شرایط و فضای رقابتی سازمان‌ها، بیش از پیش پیچیده و به سرعت در حال تغییر است (Jafari, M. and Akhavan, ۲۰۱۱; Jafari Moqadam, ۲۰۱۰; Jafari Moghadam, ۲۰۰۳). مدیران و معلمان مجموعه‌ای از افراد هستند که دائماً با موضوع دانش و تولید دانش در ارتباط هستند. بنابراین برای برنامه‌ریزی، فهم این موضوع که مدیران و معلمان در چه سطحی از تولید دانش هستند ضروری است. بنابراین مطالعه رابطه ذهنیت فلسفی و مدیریت دانش در مدیران و معلمان اهمیت و ضرورت دارد.

یکی از کارکردهای اصلی ذهنیت فلسفی در افراد، نحوه مدیریت ذهنی افراد در زمینه یادگیری آنان و به عبارتی، مدیریت دانش در افراد است. به عبارت دیگر، افرادی که دارای ذهنیت فلسفی هستند، قادرند نحوه یادگیری و تولید دانش را در خود مدیریت کنند. در مطالعه گوپتا و دیگران (Jafari Moghadam, ۲۰۰۳)، اقدامات و چالش‌های مدیریت دانش در تعدادی از سازمان‌های مورد بررسی قرار گرفته، نشان داد که مدیریت دانش تنها منبع مزیت رقابتی برای سازمان‌ها در قرن ۲۱ است (Jafari Moqadam, ۲۰۱۰). مدیریت دانش، یک فرآیند ایجاد ارزش از دارایی‌های ناملموس سازمان است. به تعبیر دیگر، مدیریت دانش شامل؛ خلق دانش، کسب دانش، ذخیره سازی آن، انتشار و به اشتراک گذاری دانش و بالاخره به کارگیری دانش است. مدیریت دانش شامل فرایندهای برنامه‌ریزی و کنترل برای رسیدن به هدف‌های سازمانی است (Sohrabi, & Darmi, ۲۰۱۰). مدیریت دانش فرآیندی است که ۴ رکن دارد: ۱) محتوا؛ به نوع دانش (آشکار یا نهفته بودن) مربوط می‌شود؛ ۲) مهارت؛ دستیابی به مهارت‌هایی جهت استخراج دانش است؛ ۳) فرهنگ؛ فرهنگ سازمان باید مشوق توزیع دانش و اطلاعات باشد و ۴) سازماندهی؛ منظور سازماندهی دانش‌های موجود است (Jafari Moqadam, ۲۰۱۰).

مدیریت دانش^۱ مفهومی شناخته شده و قدیمی است که از اوایل دهه ۱۹۷۰ به معنا و مفهوم تازه‌ای به کار رفت (Davenport and et al, ۲۰۰۰). با نزدیک شدن به اواسط دهه ۱۹۸۰ و آشکار شدن اهمیت دانش و تأثیر آن بر حفظ قدرت رقابتی در سازمان‌های آموزشی و بازارهای اقتصادی، اهمیت ویژه‌ای یافت (Adli, ۲۰۰۵). در دهه ۱۹۸۰، نظام‌های مبتنی بر هوش مصنوعی و نظام‌های هوشمند برای مدیریت دانش به کار گرفته شد (Nonaka. et.al, ۲۰۰۶) و مفاهیمی چون «فراگیری دانش»^۲، «مهندسی مجدد»^۳، «نظام‌های دانش‌مدار»^۴ و مانند آنها رواج پیدا کرد (Proust, ۲۰۰۶). با ورود به دهه ۱۹۹۰ فعالیت گسترده شرکت‌های آمریکایی، اروپایی و ژاپنی در حوزه مدیریت دانش به نحوه چشمگیری افزایش یافت. در اواسط دهه ۱۹۹۰ «ظهور وب جهانی»^۵، تحرک تازه‌ای به حوزه مدیریت دانش بخشید. «شبکه بین‌المللی مدیریت دانش در اروپا»^۶، «مجمع مدیریت دانش

۱. Knowledge management

۲. Knowledge acquisitions

۳. Knowledge Engineering

۴. Knowledge-based systems

۵. Word Wide Web

۶. International knowledge management network

ایالات متحده آمریکا^۱ بر روی اینترنت، فعالیت‌های خود را گسترش دادند. در سال ۱۹۹۵ «اتحادیه اروپا»^۲ طی برنامه‌ای به نام «اسپریت»^۳ بودجه قابل ملاحظه‌ای را برای اجرای طرح‌های مدیریت دانش اختصاص داد. از این دوره به بعد، به تدریج شرکت‌های بزرگی مانند «ارنست و یانگ»^۴، «بوز آلن و هملتون»^۵ و ده‌ها شرکت دیگر به شکل تجاری وارد عرصه مدیریت دانش شدند (Hassan Zadeh, ۲۰۰۶). برای فراهم ساختن بستر مدیریت دانش در مدارس، با دخالت مدیران و معلمان، شرایطی لازم است. در جدول زیر معیارها و مؤلفه‌های لازم برای اجرای مدیریت دانش در سازمان‌های آموزشی، به طور خلاصه آمده- است (Mohammadi Fateh, SobhaniM, ۲۰۱۱).

جدول ۱. معیارها و شرایط لازم برای عملی کردن مدیریت دانش در مدارس

ردیف	معیارها	شرح مؤلفه
۱	آموزش	ابزارها و رویه‌های مناسب آموزش، فراهم کردن محیط خودآموزشی و خودیادگیری، تشویق کارمندان به شرکت کردن در آموزش داخلی و خارجی
۲	فرهنگ نوع دوستی	قصد همکاری بدون جبران کار
۳	محیط رهبری باز	بحث آزاد درباره دیدگاه، استراتژی و رویه‌ها و پشتیبانی از بهبود و سبک رهبری دموکراتیک
۴	استراتژی دانش	استراتژی‌های ویژه (خاص) برای مدیریت دانش
۵	مدیریت پشتیبانی	اندازه‌ای که رهبری سازمان و مدیریت متعهد شده‌اند و پشتیبانی شده‌اند در اجرای تغییرات آینده
۶	مشارکت	چه اندازه یک مخاطب احساس می‌کند که او را در فرایند تغییر شریک کرده‌اند
۷	کیفیت اطلاعات	اندازه‌ای که افراد احساس می‌کنند که اطلاعات مفید و پر معنی فرایند تغییر دارند.
۸	کار گروهی	تشویق گروه‌های خلق دانش. نگرانی درباره دانش و تجربه کار گروهی. ارزیابی در هماهنگی، همکاری و بهره‌وری تیم.
۹	نظام پاداش	مراجعه به منابع پاداش مانند هدیه، جایزه و حقوق بالاتر
۱۰	دسترسی به زیر ساخت سامانه اطلاعات	پیاده‌سازی برنامه‌های مدیریت دانش به نرم افزار، سخت افزار و شبکه نیاز دارد

یک توافق عمومی وجود دارد که مدیریت دانش، مهم‌ترین عامل مزیت رقابتی را برای سازمان‌ها ارائه می‌کند. محققان، چه در ایالات متحده و چه در اروپا، به اجماع در زمینه اهمیت مدیریت دانش به عنوان مبنایی برای مزیت رقابتی و اثربخشی برتر عملیاتی، اتفاق نظر دارند (Adli, ۲۰۰۵). هدف مدیریت دانش در سازمان‌ها، ارزشمند نمودن دانش و خلق دانش جدید از طریق هم‌افزایی است، باید دانش موجود نزد افراد به اشتراک گذاشته و تسهیم شود و از دانش کسب شده جهت رسیدن به اهداف عالی سازمان و کسب مزیت رقابتی استفاده نمود. از طریق مدیریت دانش می‌توان پلی ساخت تا اطلاعات و دانش، تخصص‌ها و مهارت‌ها به راحتی به نیازمندان اصلی یا به پایگاه دانش جهت استفاده‌های آتی انتقال یابد (Adli, ۲۰۰۵).

بیشتر سازمان‌ها برای افزایش اثربخشی و توان رقابتی خود به سمت دانش و فرآیندهای مدیریت دانش روی آورده‌اند. رقابت جهانی، کم شدن کاربرد نیروی انسانی و افزایش کاربرد فناوری در انجام امور، کم شدن زمان لازم برای تجربه و کسب دانش، از دست دادن دانش در اثر خروج کارکنان و ... سبب شده تا سازمان‌ها جهت باقی ماندن در عرصه جهانی به مدیریت دانش

۱. United states knowledge management forum

۲. European union

۳. ESPPRIT

۴. Ernest و Young

۵. Booz Allen and Hamilton

روی آورند (Jafari and Akhavan, ۲۰۱۱). اکنون در سال‌های آغازین قرن ۲۱ مدیریت دانش برای بسیاری از کشورهای پیشرفته به عنوان نماد رقابت و عامل دستیابی به قدرت و توسعه در آمده است. در جهان امروز که تولید کالاها و ارائه خدمات به شدت دانش مدار گردیده، «دانش»، دارایی و کلیدی برای کسب مزیت رقابتی است (Jafari Moghadam, ۲۰۰۳).

طالب‌پور در پژوهشی با عنوان بررسی و مقایسه ذهنیت فلسفی مدیران، مربیان و سرپرستان تیم‌های ورزشی دانشگاه‌های سراسر ایران نشان داد؛ مدیران، مربیان و سرپرستان از نظر ذهنیت فلسفی در حد متوسط قرار دارند. با این حال، مقایسه این سه گروه نشان داد که مدیران ذهنیت فلسفی بالاتری دارند. از طرف دیگر در مقایسه ابعاد سه گانه ذهنیت فلسفی، نمونه تحت بررسی در بعد تعمق دارای میانگین بهتری نسبت به ابعاد دیگر ذهنیت فلسفی بود (Taleb Poor, ۲۰۰۱).

امین‌بیدختی (۱۳۸۵)، در تحقیق خود با عنوان «بررسی رابطه اخلاقی و میزان ذهنیت فلسفی در مدیران مدارس دوره ابتدایی و متوسطه» نشان داد، رابطه معنادار، مثبت و مستقیمی بین اخلاقی و ذهنیت فلسفی و ابعاد آن وجود دارد. همچنین رابطه معناداری بین اخلاقی با متغیرهای جمعیت‌شناسی وجود دارد (Bidakhti and et al, ۲۰۰۶). تقی‌پورظهیر و توکلی در پژوهشی با عنوان «بررسی رابطه ذهنیت فلسفی مدیران با عملکرد دبیران مدارس متوسطه تهران» نشان دادند؛ ۷۳/۸ درصد مدیران دارای ذهنیت فلسفی متوسط هستند. بین ذهنیت فلسفی مدیران و عملکرد دبیران با سطح اطمینان ۹۵ درصد و ضریب همبستگی ۰/۳۸۱ رابطه معناداری وجود دارد. همچنین تحلیل مدل رگرسیونی نشان داد که ذهنیت فلسفی مدیران توانسته ۱۴/۵ درصد، واریانس متغیر عملکرد دبیران را پیش‌بینی کند که بعد انعطاف‌پذیری و جامعیت ذهنیت فلسفی بیشترین تأثیر را بر شاخص‌های عملکرد دبیران دارد (Taqi Poor Zahir & Tavakoli, ۲۰۱۱).

مطالعه بهرنگی و همکاران با عنوان «بررسی رابطه ذهنیت فلسفی مدیران با روحیه دبیران در مدارس متوسطه برای پذیرش الگوی مدیریت آموزش علوم» نشان داد؛ بین ذهنیت فلسفی مدیران با روحیه الگوپذیری دبیران، همچنین بین مؤلفه‌های جامعیت، تعمق و انعطاف‌پذیری مدیران با روحیه الگوپذیری دبیران، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که بعد جامعیت، با ضریب بتای ۰/۴۳، سهم معناداری در پیش‌بینی روحیه الگوپذیری دبیران دارد (Behrangi and et al, ۲۰۱۳). جعفریان‌یسار در مقاله مستخرج از رساله دکتری خود با موضوع «مقایسه تأثیر آموزش ذهنیت فلسفی مدیران آموزشی مدارس دوره ابتدایی بر تفکر فلسفی آنان» نشان داد؛ آموزش ذهنیت فلسفی باعث افزایش تفکر فلسفی مدیران شد. میانگین ذهنیت فلسفی و ابعاد آن در مردان بیشتر از زنان است. بین میانگین ذهنیت فلسفی و ابعاد آن در دو گروه آزمایش و گواه، تفاوت معناداری دیده شد. بین میانگین ذهنیت فلسفی و ابعاد آن در دو گروه مردان و زنان، تفاوت معناداری دیده شد. متغیرهای سن، سابقه، تأهل، تحصیلات و جنسیت، در معادله رگرسیونی، قادرند؛ ۱۵ درصد از تغییرات واریانس بعد جامعیت، ۲۱ درصد از تغییرات واریانس بعد تعمق، ۲۶ درصد از تغییرات واریانس بعد قابلیت انعطاف و ۱۹ درصد از تغییرات واریانس ذهنیت فلسفی را تبیین کنند (Jafarian Yasar and et al, ۲۰۱۴).

جعفریان‌یسار در مقاله دیگری با عنوان «مقایسه ذهنیت فلسفی مدیران آموزشی با معلمان در مدارس دوره ابتدایی و عوامل مؤثر بر آن» نشان داد؛ میانگین ذهنیت فلسفی و مؤلفه‌های سه‌گانه آن (جامعیت، تعمق و انعطاف ذهنی) در مدیران آموزشی بیشتر از میانگین معلمان دوره ابتدایی است، اما تفاوت بین میانگین آنها، معنادار نیست. عوامل مؤثر بر ذهنیت فلسفی مدیران آموزشی و معلمان دوره ابتدایی، بر اساس رتبه عوامل متغیرهای جمعیت‌شناختی در تبیین ذهنیت فلسفی مدیران و معلمان، سن، سابقه خدمت، رشته تحصیلی و درجه تحصیلات؛ مشابه بود. تنها در معلمان، عامل جنسیت معنادار به دست آمده است. در مدیران آموزشی هیچ یک از عوامل، معنادار نشد. مؤلفه‌های جمعیت‌شناختی به عنوان عوامل مؤثر در تبیین ذهنیت فلسفی مدیران

آموزشی و معلمان دوره ابتدایی، حدود ۴ درصد از تغییرات ذهنیت فلسفی آنان را پیش بینی می کند (Jafarian Yasar and et al, ۲۰۱۵).

روش پژوهش

این مطالعه از نوع توصیفی - پیمایشی و به روش همبستگی (Delawar, ۲۰۱۲) با جامعه آماری همه مدیران و معلمان مدارس دوره ابتدایی شهر قم، که تعداد آنان بر اساس آمار آموزش و پرورش شهر قم، ۵۱۳۷ نفر می باشند، انجام شده است.

جدول ۲. نمونه آماری مدیران و معلمان دوره ابتدایی شهر قم

آزمودنی ها	زن	مرد	جمع	جمع کل
مدیران	۶۶	۵۷	۱۲۳	۴۷۸
معلمان	۱۷۵	۱۸۰	۳۵۵	

نمونه آماری مورد نیاز پژوهش به توجه به ماهیت پژوهش های توصیفی، از فرمول $n = (Nz^2 pq) / ((N-1)d^2 + z^2 pq)$ محاسبه شد (Jandaghi & Falah, ۲۰۱۰)، (Saraiee, ۱۹۹۶) و (Delawar, ۲۰۰۱). ابزار اندازه گیری، پرسش نامه سنجش ذهنیت فلسفی (PMQ) (Smith, Philip, ۱۹۶۵) و پرسش نامه سنجش مدیریت دانش (Jafari Moqadam, ۲۰۱۰) بود.

۱- پرسشنامه ذهنیت فلسفی: پرسش نامه ذهنیت فلسفی دارای ۶۰ سؤال در سه مؤلفه جامعیت، تعمق و انعطاف پذیری با پایایی ۰/۹۴۷ و ۰/۹۴۴ گزارش شده است (Soltani, ۲۰۰۱) و (Jafarian Yasar and et al, ۲۰۱۴).

۲- پرسشنامه مدیریت دانش: پرسش نامه مدیریت دانش دارای ۲۵ سؤال در چهار مؤلفه خلق دانش، تسهیم دانش، به کارگیری دانش و ذخیره سازی دانش با پایایی ۰/۹۱۱ گزارش شده است (Khamda, ۲۰۰۹) و (Norouzian, ۲۰۰۶). برای تجزیه و تحلیل داده ها، از آزمون های تی و تحلیل رگرسیون چند متغیره استفاده گردید (Daneshjoo and et al, ۲۰۱۰).

یافته های پژوهش

جدول ۳. خلاصه آمار توصیفی مؤلفه های ذهنیت فلسفی و مدیریت دانش مدیران و معلمان

متغیرها	آزمودنی ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	استاندارد خطای میانگین
بعد جامعیت	مدیران	۱۲۳	۶۳,۷۸	۶,۹۶	۰,۶۲۸
	معلمان	۳۵۵	۶۳,۴۹	۶,۸۴	۰,۳۶۳
بعد تعمق	مدیران	۱۲۳	۶۳,۲۹	۶,۶۶	۰,۶۰۱
	معلمان	۳۵۵	۶۳,۰۹	۶,۶۴	۰,۳۵۲
بعد انعطاف پذیری	مدیران	۱۲۳	۵۸,۸۶	۷,۴۶	۰,۶۷۳
	معلمان	۳۵۵	۵۸,۷۹	۷,۳۴	۰,۳۹۰
ذهنیت فلسفی	مدیران	۱۲۳	۶۲,۵۸	۶,۴۵	۰,۵۸۲
	معلمان	۳۵۵	۶۲,۰۲	۵,۹۵	۰,۳۱۶
خلق دانش	مدیران	۱۲۳	۵۳,۰۷	۱۶,۳۹	۱,۴۷
	معلمان	۳۵۵	۵۰,۶۳	۱۵,۱۰	۰,۸۰۱

۱,۴۲	۱۵,۸۱	۵۳,۱۳	۱۲۳	مدیران	تسهیم دانش
۰,۸۱۱	۱۵,۲۸	۵۱,۳۳	۳۵۵	معلمان	
۱,۴۳	۱۵,۹۰	۶۲,۳۴	۱۲۳	مدیران	به کارگیری دانش
۰,۸۰۱	۱۵,۱۰	۶۱,۹۰	۳۵۵	معلمان	
۱,۱۳	۱۵,۵۴	۵۴,۹۷	۱۲۳	مدیران	ذخیره سازی دانش
۰,۶۵۸	۱۲,۴۱	۵۳,۹۱	۳۵۵	معلمان	
۱,۱۲	۱۵,۵۱	۵۵,۸۸	۱۲۳	مدیران	مدیریت دانش
۰,۵۹۷	۱۱,۲۵	۵۴,۴۴	۳۵۵	معلمان	

داده‌های جدول بالا، آمار توصیفی مؤلفه‌های ذهنیت فلسفی و مؤلفه‌های مدیریت دانش را نشان می‌دهد. از آنجایی که مقادیر به شاخص درصد تبدیل شده، قابلیت مقایسه با یکدیگر را دارند. با این مبنا، مؤلفه «جامعیت ذهن» در مدیران (۶۳/۷۸) و معلمان (۶۳/۴۹) بالاترین میانگین و «خلق دانش» در معلمان (۵۰/۶۳) و «تسهیم دانش» در معلمان (۵۱/۳۳) دارای کمترین میانگین است. بر اساس نتایج آزمون تی، بین هیچ‌یک از متغیرها و مؤلفه‌های آنها، در دو گروه مدیران و معلمان، تفاوت معناداری مشاهده نشد.

جدول ۴. خلاصه مدل رگرسیونی برای تعیین همبستگی ذهنیت فلسفی با مؤلفه‌های مدیریت دانش

مؤلفه‌های مدیریت دانش	آزمودنی‌ها	همبستگی چندگانه	ضرب تعیین	ضرب تعیین تعدیل شده	استاندارد خطای برآورد
خلق دانش	مدیران	۰,۴۸۴	۰,۲۳۴	۰,۲۲۸	۱۴,۴۰
	معلمان	۰,۴۱۹	۰,۱۷۶	۰,۱۷۳	۱۳,۷۳
تسهیم دانش	مدیران	۰,۳۲۶	۰,۱۰۷	۰,۰۹۹	۱۵,۰۱
	معلمان	۰,۲۴۰	۰,۰۵۸	۰,۰۵۵	۱۴,۸۶
به کارگیری دانش	مدیران	۰,۱۵۹	۰,۰۲۵	۰,۰۱۷	۱۵,۷۷
	معلمان	۰,۰۶۳	۰,۰۰۴	۰,۰۰۱	۱۵,۰۹
ذخیره سازی دانش	مدیران	۰,۱۹۴	۰,۰۳۸	۰,۰۳۰	۱۲,۳۵
	معلمان	۰,۱۶۸	۰,۰۲۸	۰,۰۲۶	۱۲,۲۵

بر اساس نتایج به دست آمده از مدل رگرسیونی، بین ذهنیت فلسفی با مؤلفه خلق دانش در مدیران، ۰/۴۸۴ و در معلمان ۰/۴۱۹؛ در مؤلفه تسهیم دانش ۰/۳۲۶ در مدیران و ۰/۲۴۰ در معلمان؛ در مؤلفه به کارگیری دانش ۰/۱۵۹ در مدیران و ۰/۰۶۳ در معلمان؛ در مؤلفه ذخیره سازی دانش ۰/۱۹۴ در مدیران و ۰/۱۶۸ در معلمان؛ همبستگی نشان داده است. ضمناً تغییرات واریانس مدل رگرسیونی در همه مؤلفه‌ها به جز مؤلفه به کارگیری دانش، معنادار است.

جدول ۵. ضرایب بتای مدل رگرسیونی برای تبیین مؤلفه‌های مدیریت دانش از متغیر ذهنیت فلسفی

متغیر مستقل	آزمودنی‌ها	متغیرهای پیش‌بین	ضرایب استاندارد شده بتا	آماره t	سطح معناداری
ذهنیت فلسفی	مدیران	خلق دانش	۰,۴۸۴	۶,۰۸	۰,۰۰۰
	معلمان	خلق دانش	۰,۴۱۹	۸,۶۷	۰,۰۰۰
	مدیران	تسهیم دانش	۰,۳۲۶	۳,۷۹	۰,۰۰۰
	معلمان	تسهیم دانش	۰,۲۴۰	۴,۶۵	۰,۰۰۰
	مدیران	به کارگیری دانش	۰,۱۵۹	۱,۷۷	۰,۰۷۸
	معلمان	به کارگیری دانش	۰,۰۶۳	۱,۱۷	۰,۲۴۰

مدیران	ذخیره‌سازی دانش	۰,۱۹۴	۲,۱۷	۰,۰۳۱
معلمان	ذخیره‌سازی دانش	۰,۱۶۸	۳,۲۰۶	۰,۰۰۱

بر اساس نتایج به دست آمده از ضرایب بتای مدل رگرسیونی، ذهنیت فلسفی در مدیران با بتای $۰/۴۸۴$ ($p < ۰/۰۰۱$) و در معلمان با بتای $۰/۴۱۹$ ($p < ۰/۰۰۱$) قادر است مؤلفه خلق دانش را تبیین کند. ذهنیت فلسفی در مدیران با بتای $۰/۳۲۶$ ($p < ۰/۰۰۱$) و در معلمان با بتای $۰/۲۴۰$ ($p < ۰/۰۰۱$) قادر است مؤلفه تسهیم دانش را تبیین کند. ذهنیت فلسفی در مدیران با بتای $۰/۱۵۹$ ($p = ۰/۰۷۸$) و در معلمان با بتای $۰/۰۶۳$ ($p = ۰/۲۴۰$) قادر است مؤلفه به کارگیری دانش را تبیین کند. ذهنیت فلسفی در مدیران با بتای $۰/۱۹۴$ ($p = ۰/۰۳۱$) و در معلمان با بتای $۰/۱۶۸$ ($p < ۰/۰۰۱$) قادر است مؤلفه ذخیره‌سازی دانش را تبیین کند.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این مطالعه بررسی رابطه ذهنیت فلسفی و مدیریت دانش در مدیران و معلمان دوره ابتدایی شهر قم بود. ذهنیت فلسفی، نوعی از تفکر است که تفکر منظم را مجسم می‌سازد؛ به عبارت دیگر داشتن ذهنی توأم با منطق و دلیل است، که خود یک مزیت عالی به حساب می‌آید. ذهنیت فلسفی، به ذهن فرد اجازه می‌دهد تا متمرکز باقی بماند. بدون فکر متمرکز و دقیق، شخص یک زندگی آشفته و بی‌اندازه احساسی خواهد داشت. رفتار احساسی می‌تواند برقراری ارتباط با دیگران را تضعیف کند. به همین دلیل است که فرد باید بتواند ذهنیت فلسفی خود را تقویت نماید. ذهنیت فلسفی به افزایش رفتار محبت‌آمیز کمک می‌کند. معمولاً خشم و عصبانیت از خصوصیات رفتاری کسی است که دارای تفکر منظم و منطقی نبوده و آن حاصل یک ذهن کمتر توسعه یافته است. مدیر مدرسه دارای بیشترین ارتباط با تنوعی از افراد اعم از دانش‌آموزان، معلمان، کارکنان، والدین، مسئولان و ... است. بنابراین باید دارای توانایی ذهنی خاصی باشد تا بتواند در برخورد با افراد و مسائل، موفق باشد. او باید دارای ذهنیت فلسفی در خور قبولی باشد. نظریه تفکر فلسفی و یا ذهنیت فلسفی، حاصل تلاش فیلسوف شهیر امریکایی، جان دیویی است. وی تفکر فلسفی را در اکثر آثار خود مطرح کرده است. شاگردان و حتی منتقدان دیویی، این نظریه را توسعه دادند. مطالعات انجام شده حاکی از اهمیت بالای موضوع است. سال ۱۹۶۵ اولین بار به شکل علمی و پژوهشی، فیلیپ جی. اسمیت از شاگردان دیویی، متغیر ذهنیت فلسفی و ابعاد آن را به روش طولی در ۴۶ مدرسه ایالت ویرجینیا، مورد مطالعه قرار داد. مطالعه اسمیت نشان داد که ذهنیت فلسفی مدیران با روحیه کارکنان رابطه مستقیم دارد. همچنین مشخص شد، مدیران دارای ذهنیت فلسفی، دارای موفقیت بیشتری بوده و دارای روابط انسانی مطلوبی با کارکنان هستند. یافته با ارزش مطالعه اسمیت این است که مدیران دارای ذهنیت فلسفی بالا، دارای خلاقیت بیشتری نیز هستند (Smith, ۱۹۶۵).

بر اساس نتایج مطالعات انجام شده (Iravani, ۲۰۰۳; Bandalizade, ۱۹۹۷; Seif Hashemi, ۲۰۰۳; Hashemi, ۱۹۹۳; Shojae, ۲۰۱۰) و همچنین نتایج پژوهش حاضر، ذهنیت فلسفی، توانایی قابل توجهی است که در صورت ایجاد آن در افراد، خصوصاً مدیران، قادر خواهند شد روابط انسانی خود را ارتقا دهند؛ در برخورد با مسائل و مشکلات روشی علمی و منطقی را برای آن اتخاذ کنند؛ در برخورد با مسائل و موضوعات، هیچگاه احساسی نشوند؛ اگر در حل مسأله‌ای شکست خوردند، آن را رها نکنند؛ نظریات دیگران را مشروط بپذیرند؛ در محیط کار صمیمت، اعتماد، تلاش، رضایت و احترام ایجاد کنند؛ اثربخشی و کارآیی سازمان را افزایش دهند و بر اساس یافته این پژوهش، در حوزه مدیریت دانش، توانایی و بازده بیشتر و مطلوبی داشته باشند. بنابر یافته‌های این مطالعه و مطالعات انجام شده، در صورت تقویت ذهنیت فلسفی، مدیران و معلمان قادر خواهند بود عملکرد بهتری در سازمان آموزشی خود داشته باشند. همچنین نتایج این پژوهش نشان داد، معلمان و مدیران دارای ذهنیت

فلسفی، در حوزه «مدیریت دانش» و خصوصاً در مؤلفه «خلق دانش»، عملکرد معناداری را از خود نشان دادند. بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که ذهنیت فلسفی، تبیین‌کننده مناسب و معناداری برای خلق دانش مدیران و معلمان خواهد بود.

References

- Adli, F.(۲۰۰۵). Knowledge Management (Move beyond Knowledge). Tehran: *Farashenakht Publication*. [in Persian]
- Alaqe Band, A.(۲۰۱۱). Theoretical Foundations of Educational Administration and principles. Tehran: *Lubricants*. [in Persian]
- Azarfar, F.(۲۰۰۱). Typology of Philosophical Mind and its Impact on the Effectiveness of the Separation of Executive and Legal & Real Systems' Dimensions, and girls' high schools in Tehran. College of Education. Tehran, *Islamic Azad University*, Tehran. Master thesis. [in Persian]
- Bandalizade, N.(۱۹۹۷). The Impact of Philosophical Mindedness on the Effectiveness of School Principals of Damghan. College of Education. Tehran, *Islamic Azad University*, Tehran. Master thesis. [in Persian]
- Behrangi, M.R. (۱۹۹۹). Teaching and School Management. Tehran: *Kamal Publication*. [in Persian]
- Bidakhti A. et.al.(۲۰۰۶). Investigate the Relationship between Creativity and the Philosophical Mindedness of School Principals at Elementary, Middle and High Schools in Sanandaj city. College of Education. Tehran: Faculty of Educational Sciences, *Tehran University*. Master thesis. [in Persian]
- Daneshjoo, A.M, et.al. (۲۰۱۰). SPSS In Physical Education. [Edit.] A. Farahani. Tehran: *Asre Entezar*. [in Persian]
- Davenport, T. et.al. (۲۰۰۰). Knowledge Management. [Trans.] Hussein Rahman Seresht. Tehran: *Sapko*. [in Persian]
- Delawar, A.(۲۰۰۱). Research Methods in Psychology and Educational Sciences. ۱۰th Ed. Tehran: *Roshd*. [in Persian]
- Delawar, A.(۲۰۱۲). Educational Science and Psychological Research Methods. ۹th Ed. Tehran: *PNU*. [in Persian]
- Dewey, J.(۱۹۴۷). School and Student. [Trans.] Moshfeq Hamadani. Tehran: *Tehran Printing Company*. [in Persian]
- Dewey, J.(۱۹۴۸). School and Community. [Trans.] Moshfeq Hamadani. Tehran: *Keyhan printing company*. [in Persian]
- Dewey, J.(۱۹۴۷). Schools of Tomorrow. [Trans.] AH. Aryanpour. Tehran: *The Franklin Institute Press*. [in Persian]
- Farmahini Farahani, M.(۲۰۰۸). Descriptive Dictionary of Education. Tehran: *Asrar Danesh*. [in Persian]
- Farmahini, Farahani, M.(۲۰۰۴). Postmodernism and Education. Tehran: *Aeezh*. [in Persian]
- Hashemi, S.A.(۱۹۹۳). The Effect of Philosophical Mindedness of Managers on how to Perform Management Tasks. College of Education. Tehran, *Islamic Azad University*, Tehran. Master thesis. [in Persian]
- Hassan Zadeh, M.(۲۰۰۶). A Survey on Knowledge Management Infrastructure in Islamic Republic of Iran. Mashhad: Faculty of Education and Psychology, *Ferdowsi University of Mashhad*. [in Persian]
- Hoseinqolizadeh, R.(۲۰۰۴). Survey of knowledge Management at Ferdowsi University Based on Nonaka Theory and its Relationship with Corporate Culture. Mashhad: Faculty of Educational Sciences, *Ferdowsi University of Mashhad*. Master thesis. [in Persian]
- Iravanian, F.(۲۰۰۳). Philosophical Mindedness Regarding their Performance in Guidance School, High school and Managers' Efficiency Maragheh city and Bonab. College of Education. Tehran, *Islamic Azad University*, Tehran. Master thesis. [in Persian]
- Jafari Moghadam s.(۲۰۰۳). Documenting the Experiences of Managers (from the Perspective of knowledge Management). Tehran: *The Institute of Management Education and Research*. [in Persian]
- Jafari Moghadam s.(۲۰۰۳). The School-based Knowledge Management System. No. ۳۵, Tehran: Ministry of Education, *Journal of Knowledge Management in Education*, ۲ : ۵-۲۷. [in Persian]

- Jafari Moqadam, S.(۲۰۱۰). Establishing the Principles of Inclusive knowledge Management System. Tehran: Tehran University. ۲۳rd seasonal Conference assessors and Excellence organization managers. [in Persian]
- Jafari, M. and Akhavan,P.(۲۰۱۱). A comprehensive Look at Knowledge Management Tools and Techniques. Tehran: *Rasa Publication*. [in Persian]
- JafarianYasar, H. et.al.(۲۰۱۰). Comparison of Philosophic-Mindedness of Educational Administrators and Elementary School Teachers and its Effective Factors. *International Journal of Review in Life Sciences*, ۷: ۱۱۱۲-۱۱۲۰. [in Persian]
- JafarianYasar, H., et.al.(۲۰۱۴). Comparing the Effect of Philosophic-Mindedness of Training Managers in Qom Primary Schools on their Philosophical Thinking. *Reef Resources Assessment and Management Technical Paper (RRAMT)*, ۴: ۳۳۷-۳۴۹. [in Persian]
- Jafarianyasar, H.(۲۰۱۳). Principles, Philosophies and Schools of Education. ۳rd Ed. Qom: *Zafar*. [in Persian]
- JafarianYasar, H.et.al. (۲۰۱۴). The Impact of Philosophical Mindedness Training Managers on Organizational Effectiveness in Elementary Schools. Arak: *Arak Islamic Azad University, Faculty of Human Sciences*. PHD thesis. [in Persian]
- Jandaghi, G.H. & Falah M.(۲۰۱۰). The Use of Statistics in Research. Qom: University of Applied Sciences.
- Khamda, Z.(۲۰۰۹). The Relationship between Education and Development of Human Resource Management and Knowledge Management. Tehran: Faculty of Educational Sciences, *Tehran University*. Master thesis. [in Persian]
- Mohammadi Fateh, A, SobhaniM.S.(۲۰۱۱). Comprehensive Management Approach. Tehran: *BarAyand Pooyesh*. [in Persian]
- Nonaka, A, et.al. (۲۰۰۶). Knowledge Creation of Knowledge Management Companies. [Trans.] Ali Attafar, et.al., Tehran: *Sama*. [in Persian]
- Norouziyan, M.(۲۰۰۶). Knowledge and Knowledge Management. No. ۱۷۶, Tehran: Ministry of Education, *Tadbir Annual*, ۱۷:[in Persian]
- Olson, J.R.(۱۹۸۹). A Retrospective Study of the Relationship between Organizational Climate and Leadership in a New Community College. Texas at Austin: *The University of Texas at Austin*. ۹: ۹۱-۱۱۲.
- Proust, G.(۲۰۰۶). Knowledge Management. [Trans.] Ali Hoseinikha. *Yastaroon publication*: Tehran.
- Saraiee, H. (۱۹۹۶). Introduction to Survey Sampling. ۲nd Ed. Tehran: *Samt*. [in Persian]
- Soltani, I. (۲۰۰۱). Quality-Oriented Managers and Employees. No. ۱۱۷, Tehran: *Author Unknown*, a monthly educational plan, ۶: ۶۰-۶۳. [in Persian]
- Seif Hashemi, F.(۲۰۰۳). The Relationship between Philosophical Mindedness and Creativity of High School Principals. College of Education. *Isfahan University*. Master thesis. [in Persian]
- Shariatmadari, A.(۲۰۰۸). Principles of Education. ۱۹th Ed. Tehran: *Tehran University Press*. [in Persian]
- Shariatmadari, A.(۲۰۰۰). The Principles and Philosophy of Education. ۱۰th Ed. Tehran: *Amir Kabir*. [in Persian]
- Shojaee, KH.(۲۰۱۰). The Relationship between Philosophical Mindedness and Creativity of Teachers and Administrators. Tehran: ۳rd National Conference of creativity, TRIZ and Innovation of Engineering and Iranian Management, *Innovation*, Iran, ۰th and ۶th vol.of October. [in Persian]
- Smith, Philip G. et.al.(۱۹۹۴). Logical Thinking Training Method. [Trans.] Ali Shariatmadari. ۴th Ed. Tehran: *Samt*. [in Persian]
- Smith, Philip G.(۱۹۶۰). Philosophic Mindedness in Educational Administration Publication of the College of Education. Ohio: *Ohio State university Columbus*.
- Smith, Philip G.(۲۰۰۳). Philosophical Mindedness in Educational Management. [trans.] M.R., Behrangi. ۴th Ed. Tehran: *Publication of Kamal Tarbiat*. [in Persian]
- Smith, Philip G.(۱۹۹۸). Philosophy of Education. [Trans.] Said Beheshti. Mashhad: *Razavi Publications*. [in Persian]
- Sohrabi, B., & Darmi, H.(۲۰۱۰). Knowledge Management Approach to MBA. Tehran: *Samt*. [in Persian]
- Taleb Poor, M.(۲۰۰۱). Analyzing and Explaining the Attitudes of Business Managers, Staff and Faculty Members of Educational Sciences and their Relationship to Climate. The College of Graduate Studies, Faculty of Education. Tehran: *Tehran University Faculty of Physical Education*. PHD thesis. [in Persian]

Taqi Poor Zahir, Ali & Tavakoli, Roya. (۲۰۱۱). Examining the Relationship between Philosophical Mindedness with the Managers of Secondary Education Teachers in the District ۴ of Tehran, *Journal of management and planning in educational systems*, ۳ : ۶۳-۸۰. [in Persian]